

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук,

доцента Подри Ольги Павлівни

на дисертаційну роботу Маліброди Святослава Богдановича

«Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за

спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми. Міжнародна міграція є одним із найважливіших глобальних процесів сучасності, що значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів, зростання геополітичної нестабільності та посилення диспропорцій економічного розвитку між країнами, питання об'єктивного оцінювання впливу міграційних потоків на національні економіки набуває особливої актуальності. Не менш важливим є дослідження впливу міжнародної міграції на національну економіку України, з огляду на специфіку міграційних процесів, що відбуваються в країні. Україна традиційно посідає одне з провідних місць у Європі за масштабами міграції, при цьому виступаючи одночасно як країна походження, транзиту та призначення мігрантів, що значно посилює необхідність системного аналізу економічних наслідків цих процесів. Міграційні процеси мають як позитивні, так і негативні наслідки, стають важливим чинником трансформації ринків праці, впливають на демографічну структуру населення, систему соціального забезпечення, державні фінанси та темпи економічного зростання країн.

Тема дисертаційної роботи Маліброди С. Б. є актуальною, оскільки надає необхідне теоретико-методологічне забезпечення для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки та формування ефективних механізмів управління міграційними процесами з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає науковим напрямкам дослідження кафедри

менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» та була виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри за темою «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації» (номер державної реєстрації 0115U006723).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність. Автором дисертаційної роботи було чітко сформульовано мету, об'єкт та предмет дослідження. Основні завдання дисертації є достатньо аргументовані та забезпечують досягнення її мети. Дисертантом здійснено ретельне дослідження наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, у яких розкрито проблематику та закладено теоретичні основи оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку. Структура роботи є послідовною, логічною та цілісною, в повній мірі відповідає поставленим завданням.

У дисертаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: моделювання, аналітичний, кореляційного та регресійного аналізу, структурно-логічного аналізу, систематизування, узагальнення та статистичного аналізу.

Основні положення дисертаційної роботи та їхня достовірність підтверджується участю у чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, що відбувалися в Україні та Польщі.

Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю опублікованих статей у наукових фахових виданнях України, наукових періодичних виданнях інших держав, у наукових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз даних. Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в роботі та представлені до захисту, є обґрунтованими, достовірними, забезпечують досягнення поставленої мети.

Наукова новизна дисертаційної роботи. До основних наукових результатів, представлених автором в роботі, слід віднести:

- вперше розроблено моделі впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни (п. 3.2) та країни походження (п. 3.1). Результуючим

показником обох моделей є показник валового внутрішнього продукту, що дозволяє оцінити вплив міжнародної міграції у країнах, для яких є характерними як еміграція, так й імміграція одночасно. Моделі та відповідні рівняння розроблені на основі досліджень неокласичної економіки, зокрема на основі підходу до розрахунку валового внутрішнього продукту за витратним методом. Це сприяє інтеграції моделей в наявну економічну теорію та спрощує їх практичне застосування;

- удосконалено теоретичні положення щодо пояснення процесу впливу міжнародної міграції на економіки країн шляхом формалізації видів економічної взаємодії мігрантів з економіками країн-реципієнтів (с. 123-124). Також запропоновано заходи щодо удосконалення концепції державної міграційної політики України, зокрема напрями підвищення інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування в частині обліку та моніторингу міжнародної міграції, розвитку державних послуг в сфері міграції, зниження рівня безповоротної міграції та розвитку зв'язків із діаспорою;

- розвинуто теоретичні аспекти, що характеризують процес міжнародної міграції та її вплив на економіки країн, зокрема, доповнено перелік класифікаційних ознак та видів міграції (с. 23), а також перелік видів можливостей міжнародних мігрантів взаємодіяти з економікою країни-реципієнта (с. 125).

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати проведеного дослідження є важливою складовою в розвитку теоретичного та прикладного забезпечення для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку.

Практична цінність теоретичних висновків, науково-практичних рекомендацій та інших результатів наукових досліджень, викладених у дисертації, підтверджується їх впровадженням у діяльність вітчизняних установ та організацій. Ключові теоретико-методологічні та методико-прикладні положення дисертаційної роботи були використані при підготовці навчальної дисципліни «Економіка зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні

економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» у Національному університеті «Львівська політехніка»

Окремі результати дослідження щодо вдосконалення процесу моніторингу міжнародної міграції, зниження рівня еміграції внутрішньо переміщених осіб та покращення їх інтеграції у місцевих громадах були впроваджені у роботу органів місцевого самоврядування та громадської організації, зокрема, Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, Пустомитівської міської ради, Більшівцівської селищної ради та Громадської організації «Театр стратегій».

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях. Автором дисертаційної роботи було опубліковано 12 наукових праць, зокрема 2 статті у закордонних виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами Scopus та Web of Science, 5 статей у фахових наукових виданнях України, 1 статтю в інших виданнях закордоном та 4 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Усі із зазначених наукових публікацій відповідають критеріям щодо публікації основного змісту роботи, зокрема, щодо кількості публікацій та якості представлення за статусом видання.

Це підтверджує повноту викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях та дає автору право на публічний захист роботи.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 199 сторінок, з яких основний текст роботи складає 173 сторінки. У роботі представлено 29 рисунків та 9 таблиць. Список використаних джерел складено відповідно до чинних стандартів та налічує 210 найменувань.

У першому розділі роботи «Теоретичні та прикладні засади дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» автором було проаналізовано теоретичні аспекти міжнародної міграції, зокрема, підходи до визначення поняття міграції, поділ на види, причини та наслідки. Наведено сучасні

міграційні теорії за рівнем дослідження та дисциплінарним поділом. Досліджено теоретичні та прикладні аспекти процесу економічної інтеграції мігрантів в приймаючих країнах та внесок мігрантів у їхній економічний розвиток.

У другому розділі роботи «Дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» проведено ґрунтовний аналіз численних статистичних джерел за темою роботи. Представлено систематизовані дані стосовно обсягу міжнародної міграції за країнами походження та приймання, видами міграції, розподілом за статтю, проаналізовано обсяги особистих грошових переказів мігрантів, прямих інвестицій та офіційної допомоги для розвитку в країнах походження. Окреслено особливості перебігу міграційних процесів в умовах глобалізації. Проведено регресійний аналіз між показниками зростання ВВП на душу населення та грошовими переказами мігрантів. Проаналізовано поточний стан міжнародної міграції в Україні, зокрема, проаналізовано динаміку чисельності біженців, внутрішньо переміщених осіб та осіб, які повернулися, у тому числі, за складом домогосподарств.

У третьому розділі роботи «Розроблення інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки» автором розроблено модель впливу міжнародної міграції на економіку країни походження, яка враховує вплив ефекту вибуття та ефекту грошових переказів з урахуванням мультиплікатора. Також розроблено модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни, яка, з допомогою використання поняття можливостей мігрантів, пов'язує законодавство приймаючої країни з впливом відповідних видів міграції на розвиток економіки. В обох із запропонованих моделей результируючим показником є валовий внутрішній продукт, що дозволяє проводити комплексне оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку. Також, запропоновані заходи щодо удосконалення концепції державної міграційної політики України.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. При ознайомленні з роботою та публікаціями автора порушень академічної доброчесності, зокрема, плагіату чи фабрикації тексту, не було виявлено.

Автором належним чином проведено цитування використаних праць та оформлено список використаних джерел.

Окремі дискусійні питання та зауваження. Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи необхідно відзначити окремі дискусійні положення:

1. У п. 2.1. с. 67 роботи проаналізовано країни з найбільшим абсолютним обсягом надісланих та отриманих особистих грошових переказів мігрантів. Однак, показник відносної частки особистих переказів у структурі ВВП є більш інформативним, оскільки дозволяє визначити та проаналізувати країни, для яких саме грошові перекази мігрантів формують вагому частину споживчих витрат домогосподарств. Тому, доцільно провести аналізування країн за показником відносної частки таких переказів у структурі ВВП.

2. У роботі наведено наднаціональні законодавчі акти, що регулюють окремі види міжнародної міграції, які надалі використовуються в роботі для аналізу (рис. 1.4, с. 21). Для посилення обґрунтування обраних видів міжнародної міграції доцільно навести пояснення ролі наднаціонального законодавства в регулюванні міжнародної міграції з використанням практичних прикладів.

3. Запропоновані заходи щодо удосконалення концепції державної міграційної політики України (с. 142) містять рекомендації органам державної влади, місцевого самоврядування та приватному сектору. Однак, у наведених рекомендаціях відсутній опис результатів реалізації запропонованих заходів. Наявність опису очікуваних результатів значно підвищила б практичну значущість запропонованих рекомендацій.

4. У роботі наведено процес розподілу особистих грошових переказів мігрантів (рис. 3.4, с. 114), який є складовою моделі впливу міжнародної міграції на економіку країни походження. У схемі розподілу не враховано роль держави, зокрема, вплив оподаткування чи інших заходів на економічний внесок мігрантів. Врахування ролі держави дало б можливість проводити точніше оцінювання економічного внеску та формувати відповідні рекомендації з державного регулювання міграції.

Тим не менше, зазначені дискусійні положення не знижують теоретичних та практичних результатів дисертаційної роботи, а мають рекомендаційний характер для подальшого вдосконалення роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Маліброди Святослава Богдановича є завершеною науковою працею, яка надає теоретичне та прикладне забезпечення для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку. Дисертаційна робота відповідає вимогам чинного законодавства, зокрема, Постанові Кабінету Міністрів України №261 від 23.03.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» із змінами та доповненнями, наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Відтак, автор дисертаційної роботи Маліброда Святослав Богданович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»).

к.е.н., доцент, доцент
кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ольга ПОДРА

Підпис Подри О.П. засвідчую
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
кандидат технічних наук, доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ